

PROBLEM PLANIRANJA KADROV IN IZOBRAŽEVANJA V NOVI LUČI KOT PROBLEM KULTURNO-VREDNOTNEGA IZOBRAŽEVANJA

MARIJA OVSENIK

Povzetek

Na temelju kritike kartezijanske paradigme, posebno razmerja med vzrokom in posledico, se analiza ukvarja z konceptom planiranja kadrov. Sprememba paradigme od vzorovanja po stroju na vzorovanje po živem organizmu prinaša s seboj tudi premik izobraženosti kadrov od dosedanjega načela disciplinarne fragmentiranosti in egoistične uprtosti vase k načelu celovitosti (holizma) in uprtosti v človeško, družbeno in naravno okolje. Ta premik izpostavlja tudi pomen kulturno-vrednotnega izobraževanja. To naj bi usposabljalno za zaznavanje socialnih problemov in prispevalo vrednote človečnosti. S tem naj bi se socialno delovanje razširilo tako, da bi bil vanj vključen vsak človek.

Summary

On the basis of the critic of cartesian paradigm, especially of the cause-consequence relationship, the analysis deals with the concept of personnel planing. The paradigmatic change from the machine model toward the organismic model brings with itself a move in education of personnel from the principle of disciplinary fragmentation and egotistic orientation toward the holistic principle and orientation in human, social and natural environment. This move stresses the importance of cultural-value education. The education should enable people for the perception of social problems and contribute to the humanistic values. Through it the social-humanitarian activity should be broadened in principle so as to include every human, worker and employee.

Če pogledamo problematiko planiranja kadrov skozi prizmo kritike oziroma tudi konceptualne krize kartezijanske paradigme, se nam nujno odpre nekaj slejkoprej ne nepomembnih vprašanj. Prvič: Ni težko opaziti dejstva, da že sama zamesel "planiranja" (bodočega razvoja dogodkov katerekoli vrste) v bistvu temelji na logiki deterministične in linearne povezave med "vzrokom" (kot prvim dogodkom) in "posledico" (kot drugim dogodkom, ki zagotovo/determinirajoče sledi iz prvega, oziroma obratno, da ima vsaka "posledica" (kot drugi dogodek) nedvomno en sam "vzrok" (kot prejšnji dogodek), ki da ga je (še)le treba odkriti. Po tej logiki nek znani dogodek/stanje določa in zagotavlja, da bo (zagotovo,

determinirajoče) prišlo tudi do nekega vnaprej znanega drugega dogodka, ki bo "posledica" poprejšnjega. Obstaja torej domneva (verjetje) v deterministično in linearno (enoznačno) povezanost/odvisnost med različnimi dogodki/stanji, po kateri vsak dani/znani/izbrani dogodek/stanje izvira iz enega samega poprejšnjega dogodka/stanja, ki ga je - če je še neznan - mogoče odkriti. Prav tako velja domneva/verjetje, da je mogoče s sproženjem/ustvaritvijo nekega izbranega dogodka/stanja pripeljati do nekega drugega - kategorično že znane vrste - dogodka/stanja. Po tej logiki namreč se smatra /domneva/verjame/sklepa na zaporedje dogodkov, ki da si sledijo med seboj v eni črti (linearno) drug za drugim, verižno v shemi "(en) vzrok vodi v (eno) posledico" ter obratno "(vsak) dogodek/stanje je posledica (enega samega) vzroka". Smisel "planiranja" temelji le na takšne vrste domnevi/verjetju/sklepanju, saj v nasprotnem primeru - torej, če ne bi verjeli v linearno (enočrtno) zvezo med "vzrokom in posledico" - ne bi mogli z gotovostjo predvidevati/načrtovati/pričakovati, da bo iz nekega (enega) dogodka/stanja sploh prišlo do nekega drugega (enega) dogodka/stanja. Na takšen (kategoričen) pomislek ob "planiranju" nas navaja vsakdanja izkušnja, ki nam znova in znova dopoveduje, da se "plani le redkokdaj tudi uresničijo", ter da se zato vsiljuje misel/domneva/sklep, da je, na primer, natančna (100%-na) uresničitev plana verjetno prej rezultat (neke neznane) slučajnosti kot pa (znane) zakonitosti. Prav kritika kartezijanske paradigme pa trdi prav to, da je zveza med nekim (določenim/izbranim/znanim) enim dogodkom (ki ga utegnemo obravnavati kot "vzrok") in nekim drugim (izbranim/predvidenim/Zelenim) dogodkom/stanjem (katerega utegnemo obravnavati kot "posledico") v samem temelju verjetnostna ne pa deterministična. Nova paradigma - po F. Capri (1981, 1986) imenovana "organiska, holistična, ekološka" - namreč trdi, da v svetu (razumljenem kot živ organizem, ne pa kot kartezijansko-newtonovski stroj z logiko linearnih zvez) kot "kozmično nedeljivo in dinamično celoto delov, ki jih je treba razumeti le kot

obrazce kozmičnega procesa" (Capra 1986-99) velja "nelinearna (neenočrtna) medsebojna povezanost" (Capra, *ib.* 311). To spoznanje kategorično seveda ne zanika smisla in pomena "planiranja" kot takšnega, vendar pa ga relativizira v toliko, v kolikor je linearnost (enočrtnost) le ena v nepreštevni množici nelinearnosti (neenočrtnosti, mnogočrtnosti) medsebojnih zvez med različnimi dogodki/stanji. Iz tega pa sledi, da je - analogno - deterministično-linearna (določeno-enočrtna) zveza med dogodki/stanji že zaobsežena z nedeterministično - nelinearnostjo (nedoločeno-neenočrtnostjo, mnogočrtnostjo) zvez med dogodki. S tem seveda "planiranje" kot takšno ne izgubi svojega smisla in pomena za prakso, pove pa, da je vse v njem smiselno in priporočljivo sprejemati z določeno stopnjo rezerve, ki namesto absolutnega zaupanja vnaša relativno v razumevanje njegovih sestavin.

Kritika večstoletne kartezijanske paradigme v znanstveni misli pa nam v zvezi s sintagmo "planiranje kadrov" ponuja kritičen vpogled tudi na pojem "kadri". Znanstvena misel se je namreč več sto let doslej (Descartesovo delo "*Razprava o metodi*" je izšlo leta 1637) zgledovala po Kartezijevelem priporočilu, da je treba "vsak problem razstaviti na najmanjše dele in šele le-te obravnavati posamično in metodično". V skladu s tem se je vsa zadnja stoletja novoveška znanost razvijala v tematsko ozko opredeljenih akademskih disciplinah, ki pa jih je bilo sčasoma oziroma z razvojem vse večje število. Da bi se mogla najti v kompleksni "veliki knjigi sveta" (Descartes, 1937; Ljubljana, 1957/38) v iskanju (znanstvene) "resnice" v izogib "dvomom in zmotam" (Descartes, *ib.*, str. 34 in 46), se je znanost razvijala v okviru vse številnejših akademskih disciplin oziroma strok. Skupna značilnost vseh akademskih disciplin oziroma strok pa je v tem, da vsaka izmed njih teži k čim bolj jasno opredeljenemu in od drugih disciplin/strok ločenemu in različnemu predmetu/vsebinski interesnega zanimanja ter temu ustrezno izgraditvi svojega lastnega področja oziroma vidika sveta/narave. Značilno je, da vsako znanstveno/strokovno področje izoblikuje

tudi svojo lastno terminologijo, ustrezno specifičnostim spoznanj tako o vrsti pojavov kot tudi zakonitosti na posameznih področjih (disciplinah oziroma strokah). Tako izoblikovana oziroma disciplinarno organizirana znanstvena misel temelji na brezpogojnem konsenzu znotraj vsake izmed disciplin/strok, zapostavlja pa možnost sporazumevanja med različnimi disciplinami/strokami. Med disciplinami/strokami je enotna le splošna metoda znanstvenega raziskovanja - v temelju jo je sankcioniral R. Descartes (1937), ki pa je v vsaki izmed disciplin/strok prilagojena, seveda, vsebini oziroma predmetu raziskovanaj in artikuliranja (znanstvene) "resnice", razpoznane iz zornega kota vsake izmed posameznih disciplin, oziroma strok.

Znano je, da akademske discipline znanstvene misli v zadnjih stoletjih oblikujejo tudi njihove poznavalce/izobraženec/strokovnjake in da disciplinarna organiziranost znanstvene misli določa tudi profile strokovnih "kadrov" (izraz "kader" izvira iz besede "quader", iz kakršnih so sestavljene tudi staroegiptovske piramide). Iz tega logično sledi, da se peza akademske znanstvene disciplinarnosti in s tem zazrtosti "kadrov" vseh "strokovnih" profilov več ali manj neposredno prenaša tudi v vsakdanjo delovno-organizacijsko prakso: vsakdo poudarja svojo stroko in svoja strokovna spoznanja ter se izraža z jezikom (terminologijo) svoje disciplinarne stroke, poudarja svoj vidik poznavanja prakse, ne opazi pa, da vso resnico konkretne prakse poznajo šele vsi skupaj, vsakdo izmed njih pa le en del celote, ki pa je praviloma vselej kompleksen.

Iz tega sledi, da je "planiranje kadrov" z namenom ustvarjati celoto iz specialistov slejkoprej potrebno, koristno in nepogrešljivo. Toda, če "kadre" gledamo nekritično, češ da za vsakdanjo prakso zadošča takšna ali drugačna "struktura ozkih specialistov", ki naj bi "pokrila" mnogovrstno strokovno-problemska področja, se nam utegne (zaradi ozkosti zazrtja v "svojo" stroko ter omalovaževanje neizogibnosti vsesmernega med-strokovnega dinamičnega konsenza)

zgolj "planiranje kadrov" izkazati za nezadostno in s tem za vprašljivo. Klasična oziroma večstoletno-tradicionalna kartezijanska paradigma je namreč vse izmed njih oblikovala prvenstveno kot disciplinarne oziroma svoji stroki oziroma disciplini zveste ("disciplina" kot zvestoba/pokornost svoji stroki oziroma pravilom igre svojega akademskega področja), ni jih pa poučevala in vzgajala v pojmovanju, da je svet, četudi zapleten in kompleksen z možnostjo členjenja na dele/stroke, vendarle en sam in kot tak pač tudi celota.

Kot že Marx pred stoletjem in pol, tako se tudi danes epistemološka znanstvena misel ozira po uveljavitvi koncepta o eni oziroma enotni znanosti (A. Kirn, 1978 str. 32, Bertalanffy, 1968, str. 86), ki naj bi v kartezijansko fragmentarno razparceliranost vnesel tudi poudarek na tistem, kar vse akademske discipline/stroke med seboj veže. V zadnjih desetletjih pa prihaja do spoznanj o omejenosti kartezijanske paradigme ter njeni zamenjavi oziroma raziširitvi na novo znanstveno paradigmo, ki jo nekateri imenujejo "organsko, holistična, ekološka" (F. Capra, 1981 in 1986). Prehod vzorovanja od stroja na živ organizem, od fragmentarne razparceliranosti na celovitost (holizem) ter od egoistične uprtosti vase v človeško, družbeno, naravno okolje pa bo nedvomno vnesel v znanstveno in strokovno misel tudi novo zavest o kozmični vsesmerni medsebojni povezanosti, odvisnosti in s tem tudi odgovornosti. To pa pomeni, da lahko pričakujemo pomembne in globoko v človeško zavest segajoče spremembe. Problem planiranja ozko specializiranih kadrov, ki jim kartezijanska vzgoja in izobraževanje nista vgrajevala omenjene zavesti o lastnostih celote živega organizma, se bo zelo verjetno premaknil bliže problemu kulturno-vrednostnega izobraževanja in seveda tudi vzgoje kadrov vseh vrst strok in ravni izobraženosti.

Tako izoblikovani "kadri" bodo sposobni pravočasno zaznavati tudi nastajanje "socialnih problemov" katerekoli kategorije in/ali življenjskega obdobja, saj bodo v svojem vsesmernem holizmu sposobni in pripravljeni nastopati kom-

plementarno situacijam, v katerih bodo posamezni člani družbenih okolij prikrajšani v dopustni stopnji katere izmed na primer po E. Frommu (1976) in drugih opredeljenih treh kategorij človekovih potreb, in ki so:

- a) potreba po "imeti" (materialni in neosebni viri),
- b) potreba po "ljubiti" (ljubezen, tovarištvo, solidarnost)
- c) potreba po "biti" (možnost samoaktualizacije in vključevanja v nasprotju odtujevanja) (K. Boh, 1987, ZDKDS-Portorož, str.197).

Novi kadri, ki bodo izšli iz vzgojno-izobraževalnega procesa s poznavanjem in priznavanjem takšnih povsem človeških potreb vsakomur izmed sebe, pa bodo že v samem svojem načinu obravnavanja sočloveka v manj občasnih ali stalnih relativno manj prijetnih življenjskih situacijah s svojo "človečnostjo" učinkovali tako, da bodo omenjene tri vrste temeljnih človekovih potreb vselej in povsod zadovoljevane v maksimalni možni meri. Tedaj bo v bistvu vsak človek/delavec/kader v primernem trenutku igral tudi vlogo socialnega delavca. Takšnemu kulturno-vrednostnemu oblikovanju človeka/strokovnjaka/kadra bo neizbežno treba primerno rekonceptualizirati tudi doseganje doktrine oziroma paradigme ne le vzgoje in izobraževanja profila "socialnega delavca", temveč tudi vseh drugih najrazličnejših profilov strokovnih ter drugih kadrov.

LITERATURA

Capra Fritjof, *Vrijeme preokreta: znanost, društvo i nastupajuća kultura*, Novi svijet, Globus Zagreb 1986

Descartes Rene, *Razprava o metodi*, Slovenska matica, Ljubljana 1957

Fromm Erich, *Zdravo društvo*, Rad, Beograd 1980

Fromm Erich, *Imati ili biti*, Naprijed, Zagreb 1989

Hribar Tine, *Kopernikanski obrat*, Slovenska matica, Ljubljana 1984

Informatika v kadrovske dejavnosti, I. del zbornika gradiv študijskih dni kadrovskih delavcev Slovenije, Zveza društev kadrovskih delavcev, Portorož 1987. *Bilten Zveze društev kadrovskih delavcev*, št. 10, 1988

Informatika v kadrovske dejavnosti, II. del zbornika gradiv študijskih dni kadrovskih delavcev Slovenije, Zveza društev kadrovskih delavcev, Portorož 1987. *Bilten Zveze društev kadrovskih delavcev*, št. 11, 1988

Kirn Andrej, *Marxovo razumevanje znanosti in tehnike*, Mladinska knjiga, Ljubljana 1978

mag. Marija Ovsenik, dipl. organizator dela, Višja šola za socialne delavce, Šaranovičeva 5, 61000 Ljubljana